

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра міжнародних економічних відносин

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності 292 Міжнародні економічні відносини
за освітньою програмою «Міжнародна економіка»

**НА ТЕМУ: «УДОСКОНАЛЕННЯ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ
ПРОДУКЦІЄЮ АПК ОДЕСЬКОГО РЕГІОНУ»**

Виконавець:

студентка 47 гр. ЦЗФН

Ковалів Валерія Олегівна _____

/підпис/

Науковий керівник:

д.е.н, професор

Козак Юрій Георгійович _____

/підпис/

ОДЕСА – 2022

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Сьогодні ресурсні потужності агропромислового сектору економіки Одеського регіону дозволяють не лише виробляти продукцію для потреб внутрішнього споживання, але й формувати сприятливі передумови для нарощування потенціалу зовнішньої торгівлі регіону в процесі утвердження власної експертної ніші та зміцнення конкурентних позицій агропромислового сектору економіки на ринку країн Європейського Союзу.

Структурні зміни регіональної економіки в сегменті зовнішньо-торговельної діяльності, з одного боку, супроводжувалися системними викликами, а з іншого – дозволили сформувати низку можливостей для Одеського регіону щодо здійснення модернізації агропромислового комплексу. Важливими серед них варто визнати посилення конкуренції як на внутрішньому, так і на зовнішньому агропромислових ринках, лібералізацію міжнародних торговельно-економічних відносин в агропромисловому секторі економіки, імплементацію економічної частини «Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом», отримання доступу до експорту продукції агропромислового комплексу на нові світові ринки тощо.

В умовах поглиблення євроінтеграційних процесів для підприємств агропромислового сектору економіки Одеського регіону актуальним стає питання формування потенціалу зовнішньої торгівлі продукцією АПК з метою активізації діяльності на європейському ринку, а також розширення своєї присутності на внутрішньому ринку шляхом посилення уже наявних конкурентних переваг. Сьогоднішнє ринкове та інституційне середовище сприяє підвищенню ефективності зовнішньоторговельної діяльності суб'єктів господарювання агропромислової сфери Одеського регіону та зростанню конкурентоспроможності підприємств АПК Одеського регіону на європейському ринку агропромислової продукції.

Питання зовнішньої торгівлі продукцією агропромислового комплексу в умовах європейської інтеграції на теоретичному та практичному рівнях стали предметом дослідження багатьох зарубіжних і українських вчених-економістів. Вказану проблематику досліджували такі вчені, як В. Г. Андрійчук, А. О. Босак, О. В. Галаган, І. М. Грабинський, Г. О. Гуменюк, Б. В. Духницький, О. В. Єлісеєнко, М. В. Жук, О. В. Ковтонюк, Ю. Г. Козак, М. О. Козік, О. В. Лазарева, С. А. Надвиничний, Н. В. Непрядкіна, І. І. Павленко, І. М. Поспелова, В. І. Россоха, Ю. М. Сафонов, О. В. Сушко, С. І. Урба, Г. С. Федосєєва, Л. Є. Фурдичко, В. Г. Чернишев, О. М. Шарапа, К. В. Шиманська та інші. Однак, слід відзначити, що наукових досліджень, присвячених зовнішній торгівлі агропромисловою продукцією на рівні Одеського регіону, недостатньо.

Мета кваліфікаційної роботи – провести дослідження стану та перспектив удосконалення зовнішньої торгівлі продукцією агропромислового сектору Одеського регіону в умовах дії Зони вільної торгівлі Україна-ЄС.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі **завдання**:

- 1) визначити сутність та головні чинники розвитку зовнішньої торгівлі продукцією АПК;
- 2) з'ясувати особливості здійснення зовнішньої торгівлі в умовах дії Угоди про вільну торгівлю;

- 3) розглянути методи визначення показників зовнішньої торгівлі;
- 4) провести загальну характеристику техніко-економічних показників виробництва продукції АПК Одеського регіону;
- 5) здійснити аналіз стану та динаміки зовнішньої торгівлі продукцією АПК Одеського регіону;
- 6) проаналізувати чинники здійснення зовнішньої торгівлі продукцією АПК Одеського регіону в умовах дії Угоди про вільну торгівлю Україна-ЄС;
- 7) обґрунтувати шляхи підвищення рентабельності зовнішньої торгівлі продукцією АПК Одеського регіону;
- 8) дослідити потенціал використання можливостей Угоди про вільну торгівлю Україна-ЄС для активізації зовнішньої торгівлі продукцією АПК Одеського регіону.

Об'єктом дослідження є процес здійснення зовнішньоторговельної діяльності продукцією агропромислового комплексу.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні засади сучасного стану та перспектив удосконалення зовнішньої торгівлі продукцією АПК Одеського регіону в умовах дії Зони вільної торгівлі Україна-ЄС.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених у кваліфікаційній роботі завдань було використано ряд загальнонаукових та спеціальних методів дослідження. Так, в процесі дослідження теоретичних основ зовнішньої торгівлі та особливостей її функціонування в умовах дії Угоди про вільну торгівлю були застосовані методи ключових понять, аналогії, порівняння, групування, індукції та дедукції. Під час дослідження показників зовнішньої торгівлі продукцією АПК Одеського регіону в умовах регіональної угоди з ЄС були застосовані економіко-аналітичний метод, табличний та графічний методи, методи вертикального та горизонтального аналізу, SWOT-аналіз. Для обґрунтування перспектив удосконалення зовнішньої торгівлі продукцією АПК Одеського регіону в умовах дії зони вільної торгівлі Україна-ЄС було використано системний підхід, наукову абстракцію, метод узагальнення.

Інформаційну базу дослідження становлять наукові публікації та монографічні видання українських і зарубіжних учених, нормативно-законодавчі акти України й інших країн, матеріали наукових конференцій і досліджень, електронні ресурси світової мережі Internet, звіти та аналітичні матеріали Державної служби статистики України, Головного управління статистики в Одеській області та Одеської обласної державної адміністрації.

Практичне значення результатів кваліфікаційної роботи полягає у наданні рекомендацій щодо шляхів підвищення рентабельності зовнішньої торгівлі продукцією АПК Одеського регіону.

Публікації та апробація результатів дослідження. За результатами виконання кваліфікаційної роботи опубліковано статті (у друці) : Ковалів В. «Удосконалення зовнішньої торгівлі продукцією АПК Одеського регіону» // Збірник наукових робіт за підсумками міжнародної науково-практичної конференції «Innovations and Prospects of Science», ISBN 978-1-4879-3794-2 вихідні данні м. Ванкувер, травень 2022, обсяг 0,3 авт.арк.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (46 найменування). Загальний

обсяг роботи становить 88 сторінок. Основний зміст викладено на 82 сторінках. Робота містить 19 таблиць, 18 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі «**ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ СУТНОСТІ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇЇ ФУНКЦІОНУВАННЯ В УМОВАХ ДІЇ УГОДИ ПРО ВІЛЬНУ ТОРГІВЛЮ**» розглядаються теоретичні аспекти здійснення зовнішньої торгівлі в умовах дії Угоди про вільну торгівлю, визначається сутність та головні чинники розвитку зовнішньої торгівлі продукцією АПК, узагальнено методи визначення показників зовнішньої торгівлі.

У другому розділі «**АНАЛІЗ ДИНАМІКИ ТА ПОКАЗНИКІВ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ ПРОДУКЦІЄЮ АПК ОДЕСЬКОГО РЕГІОНУ В УМОВАХ РЕГІОНАЛЬНОЇ УГОДИ З ЄС**» проаналізовано стан та динаміку зовнішньої торгівлі продукцією АПК Одеського регіону, здійснено загальну характеристику техніко-економічних показників виробництва продукції. Здійснено аналіз чинників функціонування зовнішньої торгівлі продукцією АПК Одеського регіону в умовах дії угоди про вільну торгівлю Україна-ЄС.

У третьому розділі «**ПЕРСПЕКТИВИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ ПРОДУКЦІЄЮ АПК ОДЕСЬКОГО РЕГІОНУ В УМОВАХ ДІЇ ЗОНИ ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНА-ЄС**» запропоновано шляхи підвищення рентабельності зовнішньої торгівлі продукцією АПК Одеського регіону, зокрема шляхом підвищення ефективності організації зовнішньоторговельної діяльності агропромислових підприємств, удосконалення системи управління ризиками зовнішньоторговельної діяльності на підприємствах АПК та експортно-імпорتنих операцій. Розглянуто потенціал використання можливостей Угоди про вільну торгівлю для активізації зовнішньої торгівлі продукцією.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволяє зробити наступні висновки.

1. Зовнішня торгівля продукцією агропромислового комплексу представляє собою процес купівлі та продажу товарів агропромислового призначення, здійснюваний між покупцями, продавцями і посередниками в різних країнах. Основними формами зовнішньої торгівлі продукцією АПК є експорт, імпорт, реекспорт та реімпорт. Головними факторами розвитку зовнішньої торгівлі продукцією агропромислового комплексу виступають: економія на масштабах виробництва; порівняльні переваги виробництва та збуту; поглиблення міжнародного поділу праці; вертикальна спеціалізація підприємств (перш за все в рамках ТНК); поліпшення торгово-політичного режиму між країнами, його лібералізація; регіоналізація торгово-економічного простору; вдосконалення

транспортної, кредитно-фінансової та комунікаційної інфраструктури.

2. Положення Угоди про поглиблену і всеосяжну зону вільної торгівлі між Україною та ЄС переважно спрямовані на лібералізацію торгівлі товарами та послугами, поступове наближення й гармонізацію законодавства і нормативно-регуляторної бази. Слід відзначити позитивний ефект даної Угоди на активізацію експорту продукції агропромислового комплексу. Однак, розширення експортованих товарних груп АПК вимагає адаптації національного законодавства України до вимог ЄС щодо сертифікації вітчизняної продукції АПК за європейськими стандартами.

3. Методика дослідження зовнішньої торгівлі продукцією агропромислового комплексу включає наступні блоки показників: абсолютні показники зовнішньої торгівлі продукцією АПК; показники динаміки зовнішньої торгівлі продукцією АПК; результуючі показники зовнішньої торгівлі продукцією АПК; структурні показники зовнішньої торгівлі продукцією АПК; показники інтенсивності зовнішньої торгівлі продукцією АПК та показники ефективності зовнішньої торгівлі продукцією АПК.

4. Агропромисловий комплекс для Одеського регіону виступає одним із найважливіших секторів його економіки. Про це свідчить той факт, що валова продукція АПК Одеського регіону за 2011-2021 роки зросла на 17273 млн. грн. В цілому АПК Одеського регіону в основному спрямований на виробництво рослинної продукції. За результатами проведеного аналізу можна стверджувати про збільшення в Одеському регіоні в 2011-2021 роках обсягів виробництва продукції галузі рослинництва та про суттєве зменшення виробництва всіх видів продукції сектору тваринництва. Слабкі позиції галузі тваринництва обумовлені високою собівартістю виробництва продукції тваринництва та відповідно низьким рівнем прибутковості.

5. Одеський регіон бере активну участь в зовнішній торгівлі продукцією АПК. В останні роки в зовнішній торгівлі продукцією АПК Одеського регіону присутня стійка тенденція до збільшення експорту за рахунок збільшенню часток продуктів тваринного та рослинного походження, а також жирів та олії, та зменшенню імпорту за рахунок продуктів рослинного походження. В 2014 році вперше було отримано позитивне сальдо зовнішньої торгівлі Одеського регіону продукцією АПК і в подальшому воно почало активно зростати. Можна стверджувати, що в цілому за 2011-2021 роки ефективність зовнішньої торгівлі Одеського регіону продукцією АПК значно зросла.

6. На здійснення зовнішньої торгівлі продукцією АПК Одеського регіону в умовах дії угоди про вільну торгівлю Україна-ЄС впливають багато чинників, як позитивних, так й негативних. Проведений SWOT-аналіз чинників, які впливають на здійснення зовнішньої торгівлі продукцією АПК Одеського регіону, дає можливість стверджувати, що агропромислові підприємства Одеського регіону повинні прагнути посилити конкурентні позиції стосовно тих факторів, які є можливостями, з одночасною ліквідацією своїх слабких сторін.

7. До основних шляхів збільшення рентабельності зовнішньої торгівлі продукцією агропромислового комплексу Одеського регіону слід віднести: покращення господарської діяльності агропромислових підприємств; підвищення ефективності організації зовнішньоторговельної діяльності агропромислових підприємств; удосконалення системи управління ризиками зовнішньоторговельної діяльності на підприємствах АПК; удосконалення експортно-імпортних операцій.

Також в сучасних умовах розвитку міжнародних відносин підприємствам АПК Одеського регіону для реалізації можливості практичного покращення рентабельності зовнішньоторговельних операцій доцільно: брати участь в безкоштовних онлайн-курсах з підвищення кваліфікації фахівців, які займаються зовнішньоекономічною діяльністю; вивчати досвід реалізації міжнародних проектів в агропромисловому комплексі та тенденції розвитку міжнародної торгівлі окремими видами продукції АПК; використовувати зовнішньоекономічні контракти GAFTA/FOSFA; здійснювати пошук потенційних партнерів, застосовуючи інструменти аналізу міжнародних ринків.

8. Використання потенціалу можливостей Угоди про вільну торгівлю Україна-ЄС для активізації зовнішньої торгівлі продукцією АПК Одеського регіону вимагає практичної реалізації відповідних заходів, пріоритетними серед яких є: інституційно-регуляторні (реалізація політики протекціонізму експорту продукції АПК, детінізація експортної діяльності в сфері АПК, узгодження вітчизняних і міжнародних стандартів сертифікації продукції АПК, державна підтримка експорту нішевої продукції АПК); організаційно-економічні (диверсифікація європейських ринків експорту продукції АПК, подолання сировинного характеру експорту продукції АПК, підвищення рівня конкурентоспроможності підприємств АПК); виробничо-технологічні (узгодження виробничих параметрів АПК з потребами пріоритетних експортних ринків ЄС, удосконалення системи агротехнічного та ветеринарного обслуговування, покращення технологічних параметрів зберігання продукції АПК); інформаційно-комунікаційні (популяризація продукції АПК на аграрних ринках країн ЄС, покращення іміджу АПК Одеського регіону, налагодження міжнародних торговельно-комунікаційних взаємозв'язків, реалізація протидії інформаційно-гібридній агресії).

АНОТАЦІЯ

Ковалів В.О. «Удосконалення зовнішньої торгівлі продукцією АПК Одеського регіону»

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра зі спеціальності

292 «Міжнародні економічні відносини» за освітньою програмою «Міжнародна економіка». - Одеський національний економічний університет. - Одеса, 2022р.

Кваліфікаційна робота бакалавра складається з трьох розділів. Об'єктом дослідження є процес здійснення зовнішньоторговельної діяльності продукцією агропромислового комплексу.

У роботі розглядаються теоретичні аспекти особливостей здійснення зовнішньоторговельної діяльності продукцією агропромислового комплексу, визначається сутність та головні чинники розвитку зовнішньої торгівлі продукцією АПК та методи її оцінки.

Проаналізовано зовнішньоекономічну діяльність продукції АПК Одеського регіону в умовах дії угоди про вільну торгівлю Україна-ЄС, здійснено аналіз впливу чинників, що сприяють та заважають здійсненню зовнішній торгівлі. Охарактеризовано техніко-економічні показники виробництва продукції АПК.

Запропоновано шляхи підвищення рентабельності зовнішньої торгівлі продукцією АПК, розроблено заходи щодо налагодження ефективної зовнішньоторговельної діяльності, зокрема шляхом підвищення ефективності організації зовнішньоторговельної діяльності агропромислових підприємств, удосконалення системи управління ризиками зовнішньоторговельної діяльності на підприємствах АПК та експортно-імпортних операцій. Розглянуто потенціал використання можливостей Угоди про вільну торгівлю для активізації зовнішньої торгівлі продукцією.

Ключові слова: АПК, зовнішня торгівля, виробництво, продукція, ефективність, рентабельність, Зона вільної торгівлі, потенціал, Одеський регіон.

ANNOTATION

Kovaliv V.O. "Improvement of foreign trade products of the agriculture of Odessa region"

Qualifying work for a bachelor's degree in specialty 292 "International Economic Relations" under the educational program "International Economics". - Odessa National Economic University. - Odesa, 2022.

Thesis consists of three chapters. The object of research is the process of carrying out foreign trade activity by the production of agro-industrial complex.

Diploma thesis deals with theoretical aspects of the peculiarities of foreign trade, determines the essence and main factors of foreign trade development of agricultural products and methods of its evaluation.

There was carried out an analysis of foreign economic activity of agro-industrial complex of the Odessa region in the conditions of Free Trade Agreement, the influence of factors that interfere with foreign trade was reviewed.

Thesis offers ways of increase the profitability of foreign trade, measures have been developed to establish effective foreign trade activities by improving the efficiency of organization of foreign trade activity of agro-industrial enterprises and export-import operations. The potential of using the possibilities of a free trade agreement to activate foreign trade is considered.

Keywords: agriculture, foreign trade, production, products, efficiency, profitability, free trade area, potential, Odessa region.